

Uloga harfe u kreiranju kulturnog identiteta Republike Irske

Roknić, Matea

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Music / Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:116:239457>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-26**

Repository / Repozitorij:

[Academy of Music University of Zagreb Digital Repository - DRMA](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

III. ODSJEK

MATEA ROKNIĆ

ULOGA HARFE U KREIRANJU KULTURNOG
IDENTITETA REPUBLIKE IRSKE

DIPLOMSKI RAD

ZAGREB, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

III. ODSJEK

ULOGA HARFE U KREIRANJU KULTURNOG
IDENTITETA REPUBLIKE IRSKE

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc. art. Mirjam Lučev Debanić

Student: Matea Roknić

Ak.god. 2024/2025.

ZAGREB, 2024.

DIPLOMSKI RAD ODOBRILO MENTOR

doc. art. Mirjam Lučev Debanić

Potpis

U Zagrebu, 16. 10. 2024.

Diplomski rad obranjen 16. 10. 2024. ocjenom odličan (5)

POVJERENSTVO:

prof. art. Tomislav Fačini

prof. art. Diana Grubišić Ćiković

doc. art. Mirjam Lučev Debanić

OPASKA:

PAPIRNATA KOPIJA RADA DOSTAVLJENA JE ZA POHRANU KNJIŽNICI MUZIČKE
AKADEMIJE

Predgovor

Neizmjerne sam zahvalna svojoj obitelji, prijateljima i dečku Luki koji su mi bili podrška i proživljavali sa mnom sve trenutke kroz moj studentski život. Posebnu zahvalu želim uputiti djelatnicama Glazbenog odjela Gradske knjižnice u Zagrebu koje su mi pomogle u pronalaženju izvora za ovaj rad. Konačno, želim se zahvaliti svojoj mentorici, doc. art. Mirjam Lučev-Debanić koja me vodila kroz cijeli studij.

SAŽETAK

Republika Irska specifična je po tome što je jedina zemlja čiji je nacionalni simbol glazbeni instrument – harfa. Ona sačinjava irski kulturni identitet kroz vještinu sviranja, vještinu izrade instrumenata, melodije, simboličku vrijednost instrumenta, kao i vizualnu umjetnost, književnost i mitologiju. Tradicija sviranja harfe u Irskoj seže u daleku prošlost, od ranih galskih zajednica. Najstariji očuvani primjerak irske harfe, iz 15. stoljeća, Trinity College harfa, poslužila je kao sastavni dio grba Irske, ali i zaštitni znak Guinness pivovare. Kroz povijest je harfa evoluirala, njezina se uloga u društvu mijenjala, ali je uspješno očuvana do danas. Vrijednost irske harfe u kontekstu kulturnog identiteta Irske potvrđena je uvođenjem irskog sviranja harfe na UNESCO-v popis nematerijalne kulturne baštine. Značajnu poveznicu između Hrvatske i Irske u kontekstu irske harfe predstavlja kipar Ivan Meštrović koji je izradio skicu za kovanicu s motivom „Djevojke s harfom“.

Ključne riječi: harfa, irska harfa, kulturni identitet, Irska, povijest harfe.

SUMMARY

The Republic of Ireland is unique in that it is the only country whose national symbol is a musical instrument – the harp. It forms an integral part of the Irish cultural identity through the skill of playing, the craft of instrument-making, melodies, the symbolic value of the instrument, as well as visual arts, literature, and mythology. The tradition of harp playing in Ireland dates back to ancient times, originating from early Gaelic communities. The oldest preserved example of an Irish harp, the Trinity College harp from the 15th century, has served as a key component of the Irish coat of arms and as a trademark of the Guinness Brewery. Throughout history, the harp has evolved, its role in society has changed, but it has been successfully preserved to this day. The value of the Irish harp in the context of Ireland's cultural identity has been affirmed by the inclusion of Irish harp playing on UNESCO's List of Intangible Cultural Heritage. A significant connection between Croatia and Ireland in the context of the Irish harp is represented by the sculptor Ivan Meštrović, who created a coin design featuring the motif of "The Girl with the Harp."

Key words: harp, Irish harp, cultural identity, Ireland, history of the harp.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. PRVE POVEZNICE HARFE S IRSKOM	3
2.1. Terminologija.....	3
3. OBILJEŽJA RANE IRSKE HARFE.....	8
3.1. „Trinity College“ harfa.....	11
3.1.1. Zaštitni znak Guinness pivovare.....	13
3.1.2. Harfa kao državni grb Republike Irske.....	14
4. POVIJEST RANE IRSKE HARFE	16
5. HARFA U IRSKOJ MITOLOGIJI.....	21
6. HARFA U IRSKOJ U 21. STOLJEĆU	24
6.1. Ključne organizacije i institucije.....	25
7. IRSKA HARFA I HRVATSKA.....	26
7.1. „Djevojka s harfom“ Ivana Meštrovića.....	28
8. ZAKLJUČAK.....	31
9. LITERATURA	32
10. POPIS SLIKA.....	36

1. UVOD

Države diljem svijeta imaju razne nacionalne simbole, a Republika Irska jedinstvena je po tome što jedina ima glazbeni instrument kao nacionalni simbol - harfu. Ova posebnost ponukala me da istražim povijesno značenje instrumenta u kontekstu izgradnje kulturnog identiteta Republike Irske te da pojasnim umjetničku i simboličku vrijednost harfe za irski narod kroz povijest.

Musa (2009) pojam kulturnog identiteta raščlanjuje opisujući zasebno pojam kulture te pojam identiteta. Kultura je povezana s društvom, a označava način života, odnosno zajednička obilježja jedne zajednice. Ona obuhvaća cijeli niz elemenata sačinjavajući „totalitet koji obuhvaća spoznaju vjerovanja, umjetnost, moral, pravo, običaje i bilo koju drugu sposobnost ili naviku koju je stekao član nekog društva“ (Matulić, 2009: str. 140). S druge strane, identitet označava pripadnost zajednici i svijest o pripadnosti istoj. Iz priloženog je uočljiva uska povezanost pojmova kulture i identiteta, s obzirom da identitet nastaje u kulturama kojima ljudi pripadaju i u kojima sudjeluju (Musa, 2009: str. 269); stoga se može govoriti o kulturnom identitetu kao osjećaju pripadnosti zajednici. Ovaj rad osvrnut će se na ulogu harfe kao elementa kulturnog identiteta Republike Irske, što će obuhvaćati elemente kulture poput izrade tradicionalnih harfa, glazbe na harfi, harfe u mitologiji i harfe u vizualnim umjetnostima.

Harfa se smatra jednim od najstarijih instrumenata čiji se korijeni mogu pronaći u različitim kulturama. Kako postoji više tipova harfa, nužno je terminološko pojašnjenje instrumenta kojim će se ovaj rad baviti. Pažnja će biti usmjerena prvenstveno na tradicionalnu irsku harfu koja će biti detaljno opisana u narednom poglavlju.

Povijesnom metodom rad će opisati razvoj harfe u Irskoj i njezinu važnost u zajednici, s osvrtom na dostupne izvore u obliku znanstvene literature, arhivske građe, ilustracija i fizički sačuvanih instrumenata. Osim kroz umjetničku vrijednost instrumenta za sviranje, rad će tematizirati i simboliku harfe kao obilježja nacije. Metodom deskripcije bit će predstavljeni detalji o građi irske harfe, a temeljem dostupnih izvora metodom dedukcije bit će doneseni opći zaključci o ulozi instrumenta kroz povijesna razdoblja, sve do danas.

Posebna pozornost bit će usmjerena na sadašnju strukturu organizacija i institucija aktivnih u kontekstu očuvanja tradicije sviranja tradicionalne irske harfe u Irskoj i u svijetu, kao i na poveznice između Hrvatske i Irske kroz harfu u umjetnosti.

2. PRVE POVEZNICE HARFE S IRSKOM

Smatra se kako tragovi harfe sežu u same početke ljudske kulture. Od početnih oblika primitivnih lukova kojima se postepeno dodavalo sve više tetiva, najstariji dokazi o prvobitnim harfama potječu iz razdoblja starih Egipćana oko 3000. godina prije Krista (Dobronić, 1963). Postojali su različiti nazivi za harfu: Egipćani su ju nazivali *tebuni*, Židovi *kinnor*, a Grci su poznavali ovaj instrument u različitim oblicima i nazivima - *lira*, *kitara*, *pektis*, *phorminx* ili *trigonon* (Dugan, 2018; Odak, 1997).

Kasnije je harfa kroz seobe naroda stigla u zapadnu Europu. Na području Irske se prvi puta pojavljuje oko 800. godine, a umjetnost iz tog razdoblja pokazuje kako je također bila riječ o relativno jednostavnim instrumentima s 10 ili 11 žica (Mineer, n. d.). Ipak, potonja tvrdnja smatra se spekulacijom s obzirom kako prikazi uklesani u kamenu s područja Irske i Škotske koji su jedini dokazi o harfi iz razdoblja između 8. i 10. stoljeća nisu dovoljno jasni iz razloga što nema suglasnosti predstavljaju li oni harfe ili lire, pa čak niti jesu li na njima uopće ilustrirani instrumenti (Chadwick, 2008). Irska trokutna harfa prikazana je na škrinji sv. Moguea (irski *Breac Meadóic*) oko 1000. godine što se smatra najstarijim prikazom ovog instrumenta (Dobronić-Mazzoni, 2002: str. 79), a tek između 13. i 14. stoljeća datiraju prvi sačuvani primjerci harfa s rezonantnom kutijom koje su omogućavale širi i jači zvuk, a povećao se i broj žica koji je bio između 30 i 36 metalnih žica (Mineer, n. d.).

Rana galska civilizacija bila je karakteristična po tome što su poglavicu pratili pjesnik (irski *file*), recitator (irski *reacaire*) i harfist (irski *harper*, koji je uživao visoki status u zajednici zbog sofisticiranosti instrumenta i zavidne vještine sviranja koja se učila od rane dobi). Ovaj običaj zadržao se do 17. stoljeća (O'Donnell, 2014). Još jedan dokaz važnosti harfista u irskoj kulturi predstavljaju zapisi Giraldusa Cambernsisa, velškog klerika, koji u djelu *Topographia Hibernae* krajem 12. stoljeća opisuje Irsku kao zemlju barbara koji unatoč neciviliziranosti imaju paradoksalno vrlo razvijenu kulturu te su iznimno vješti harfisti, potvrđujući dugogodišnju harfističku tradiciju u Irskoj (ibid.).

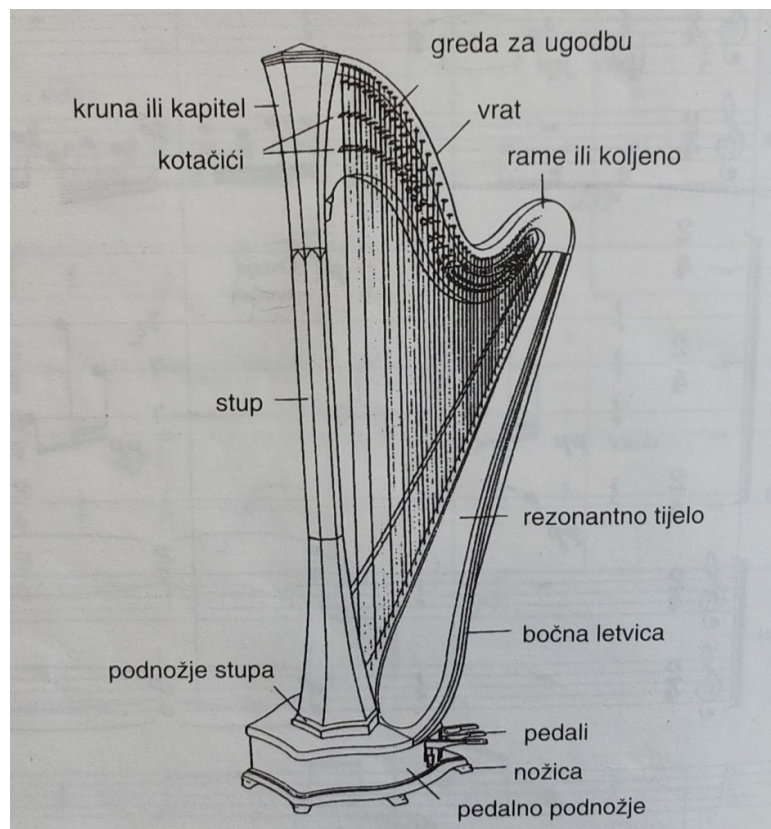
2.1. Terminologija

Kada je riječ o harfi iz 14. stoljeća koja je simbol Irske, postoji dilema oko točnog naziva tog povijesnog instrumenta, pa se on naziva irska harfa, rana irska harfa, keltska harfa, galska harfa ili rana galska harfa. Na galskom u irskoj varijanti naziva se *cláirseach*, dok je u škotskoj verziji

clàrsach. Prije 13. stoljeća, instrument se nazivao *cruit*, dok je danas u suvremenom irskom jeziku to opći naziv za sve vrste harfa (Chadwick, 2008; Johnston, 1995).

U suvremenom dobu, pojam harfa povezuje se s klasičnom pedalnom harfom kakva se viđa u orkestrima, visokom u prosjeku između 175 i 185 centimetara, koja ima 47 žica. S obzirom da žice predstavljaju dijatonsku ljestvicu, harfa ima sedam pedala s tri položaja (sniženi, srednji/neutralni i povišeni) koji pomiču po dvije vilice na svakoj žici (mehanizam se nalazi na vratu harfe) te tako skraćuju žicu i snižavaju ili povišuju ton žice za pola stepena. Harfa je ugođena u C duru kada su pedali podignuti, te tako u srednjem neutralnom položaju pedala to postaje osnovni C dur. Žice su pretežno napravljene od ovčjih crijeva, dok su iznimka najviše žice koje mogu biti od najlona te najdublje žice koje su metalne. Uz to, u 21. stoljeću razvijene su nove metode kojima su uspješno proizvedene žice od nedavno otkrivene bio-plastike koja nastaje od šećerne trske. Harfa se svira trzajući žice jagodicama prstiju naslonjena na desno rame.

Slika 1. Dijelovi pedalne harfe

Izvor: Odak, 1997: str. 212.

Chadwick (2008) pojašnjava kako je pojam „irska harfa“ najviše korišten u 17. stoljeću u Engleskoj i u Europi. Primjer toga je i djelo *Syntagma musicum* (1615-1619) njemačkog muzičara Michaela Praetoriusa koji opisuje tri vrste harfe koje su postojale na prijelazu iz srednjega u novi vijek, a među njima i „irsku harfu“ (Dobronić-Mazzoni, 1989). Karakteristika ovog instrumenta jest što su rezonator i vrat izrađeni iz jednog komada drva, dok su žice uvijek metalne. Tehnika sviranja sastoji se od trzanja žica noktima te se harfa oslanjala na lijevo rame. Na taj način melodija se svirala lijevom rukom, dok je desna ruka služila za sviranje dubljih tonova te za eventualno skraćivanje žica (ibid.).

Unatoč tome, Chadwick (2008) odlučuje koristiti naziv „rana irska harfa“, kako bi ju se moglo razlikovati od tzv. „neo-irske harfe“ čiji nastanak nije povezan s ranom irskom harfom. Neo-irska harfa naziva se i Eganova harfa. John Egan bio je vodeći proizvođač harfa s početka 19. stoljeća koji je radio u Dublinu između 1801. i 1841. godine. Proizvodio je pedalne harfe, replike irskih harfa (harfe dimenzijama i oblikom nalik na pedalne harfe, ali s metalnim žicama), a proslavio se izumivši „kraljevsku prijenosnu harfu“ (engl. *Royal Portable harp*) koja je bila nešto niža od jednog metra, a bila je jedinstvena po tome što je koristila sustav prekidača s unutrašnje strane stupa koji su služili kako bi se mogli svirati polutonovi potrebni za romantičke harfe namijenjene da budu pratnja galskom pjevanju. Ovaj mehanizam nastao je pod utjecajem prvih pedalnih harfa koje je proizvodio francuski proizvođač harfa Sébastien Erard (još jedna sličnost s Erardovim harfama bila je uporaba žica od crijeva). Kombinacija oblika rane irske harfe uz mehanizam Erard harfa bio je popularan jedno vrijeme, ali se nije zadržao zbog pogoršanja društvenog staleža, iseljenja mnogih pokrovitelja iz Irske, kao i zbog činjenice što sami sustav prekidača nije bio pretjerano spretan (Nacionalni muzej Irske, n. d.).

Slika 2. Neo-irska harfa

Izvor: Smithsonian, n.d.

Još jedan problem u terminologiji odnosi se na pojam keltske harfe. Chadwick (2008) pojašnjava kako pojam „keltski“ obuhvaća narode s područja Irske, Škotske, Walesa i Velike Britanije, zbog čega je prikladniji pridjev „galski“ koji sužava područje na Irsku i Škotsku. Neispravno korištenje pridjeva keltski uočljivo je i u hrvatskom jeziku gdje se svaka harfa koja ima mehanizam kukica (engl. *lever harp*) često pogrešno naziva keltskom harfom. Još jedan naziv navodi Dobronić-Mazzoni (1983) nazvavši harfu s kukicama „trubadurska harfa“. Pritom treba naglasiti kako se harfe s kukicama nerijetko nazivaju i „malim“ harfama, što je netočno s obzirom kako suvremena harfa s kukicama može varirati u visini između 80 i 160 centimetara, odnosno između 25 i 40 žica (Salvi Harps, n.d.).

Slika 3. Harfa s kukicama

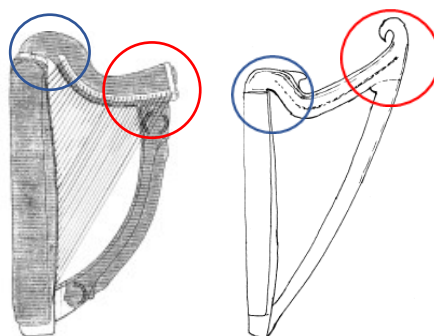
Izvor: Salvi, n. d.

Zbog navedenih pojašnjenja oko terminologije, u nastavku će se za tip harfe iz 14. stoljeća koja se nalazi na irskom grbu koristiti naziv rana irska harfa.

3. OBILJEŽJA RANE IRSKE HARFE

Chadwick (2019) navodi kako je do danas pronađeno 20 očuvanih primjeraka rane irske harfe iz razdoblja do početka 19. stoljeća. Sve primjerke moguće je kategorizirati unutar triju skupina (Rimmer, 1969): male s niskom krunom (engl. „*small low-headed*“), velike s niskom krunom (engl. „*large low-headed*“) i s visokom krunom (engl. „*high headed*“). Ključna razlika uočljiva je u odnosu vrha krune i ramena harfe (op. a. za detaljniji prikaz dijelova harfe pogledati Sliku 1.). Kod harfa s niskom krunom rame harfe je pozicionirano više u odnosu na krunu, dok je kod harfa s visokom krunom kruna značajno više pozicionirana naspram ramena. Unatoč tome, ponekad je nejasna granica između velikih harfa s niskom krunom i harfa s visokom krunom, što Chadwick (2007) pojašnjava ističući razliku u žicama – harfe s visokom krunom omogućavaju da sve žice budu od istog materijala (uglavnom mesing), dok su kod harfa s niskom krunom najdublje žice oko 20% kraće, što zahtijeva uporabu drugih materijala poput srebra (kako bi žice bile gušćeg materijala, ali mekše). Male s niskom krunom karakteristične su za 14. i 15. stoljeće, velike s niskom krunom za 16. i 17. stoljeće, a harfe s visokom krunom za 18. stoljeće (Johnston, 1995).

Slika 4. Usporedba harfe s niskom i harfe s visokom krunom

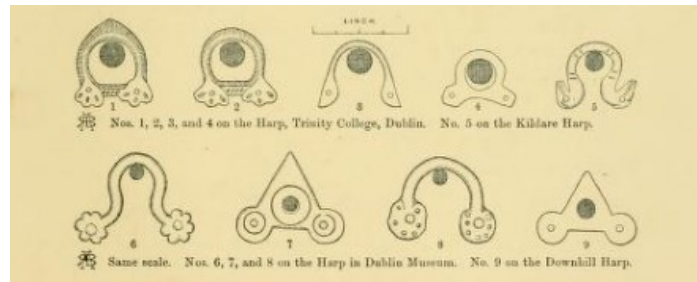
Izvor: Chadwick, 2019; s uređenjem autora

Iz Slike 4. može se uočiti odnos između ramena (zaokružen plavo) i krune (zaokružena crveno). Kod lijeve harfe rame se nalazi više u odnosu na krunu, dok se na desnoj kruna nalazi više u odnosu na rame, zbog čega se lijevi instrument smatra harfom s niskom krunom (primjer je „Trinity“ harfa), dok je desni instrument s visokom krunom jer se kruna nalazi više u odnosu na rame (primjer je „Sirr“ harfa).

Zajednička karakteristika svih ranih irskih harfa jest prilično robustan izgled i činjenica kako su harfe bile sastavljene od tri dijela (rezonantno tijelo ili irski *com*, stup ili irski *lamhcrann* i vrat ili irski *corr*) koji su bili vješto povezani bez uporabe ljepila, samo postavljanjem komada

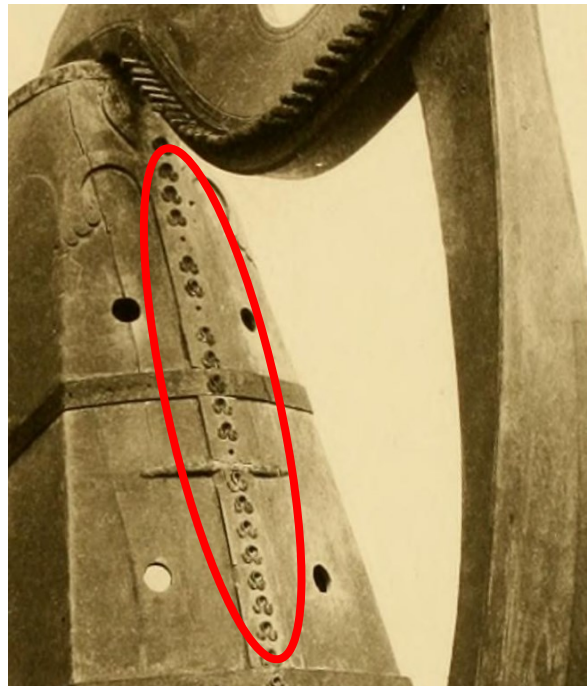
drveta u specifični položaj, a zajednički ih je držao pritisak nategnutih metalnih žica (Chadwick, 2008). Rezonantno tijelo izrađeno je od jednog komada drveta koje je sa stražnje strane izdubljeno. Još jedna specifičnost sastoji se od činjenice kako je na gornjoj strani rezonantnog tijela gdje izlaze žice rupa za žicu bila obavijena metalnim prstenovima kako bi zaštitili drvo od potrošnje, takozvanim „cipele žica“ (engl. „shoes of the strings“).

Slika 5. „Cipele žica“

Izvor: Armstrong, 1904: str. 29.

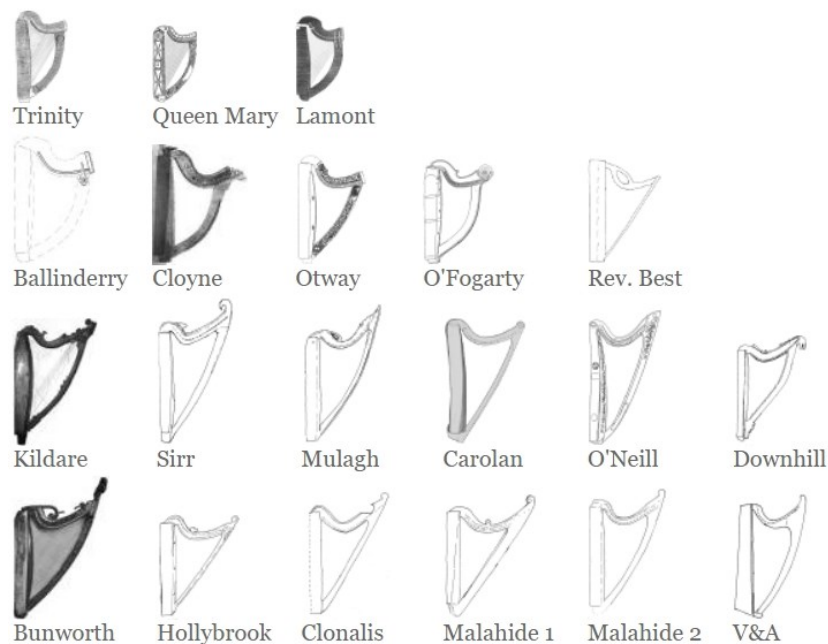
Slika 6. Detalj na irskoj harfi: „cipele žica“

Izvor: Armstrong, 1904: str. 80; s uređenjem autora

Slika 7. (dolje) prikazuje sve postojeće rane irske harfe iz razdoblja do 1800. godine očuvane do danas, a uspoređujući oblik harfa može se uočiti razlika između harfa s visokom i niskom krunom. S druge strane, razlika između velike i male harfe s niskom krunom uočljiva je tek uvidom u točne dimenzije pojedinog instrumenta. Veličina ovih primjeraka varira između 60 i 130 centimetara dužine za najdužu žicu na harfama (Chadwick, 2019).

Slika 7. Rane irske harfe očuvane do danas

Izvor: Chadwick, 2019

Armstrong (1904: 27) navodi kako su u Irskoj postojale (barem) dvije vrste harfa, razlikujući „manje“ i „veće“ harfe, pri čemu su se manjima služili svećenici i imale su do 30-ak žica, dok su veće koristili tadašnji harfisti (engl. *harpers*) i imale su između 34 i 45 žica. Pritom se osvrće i na mogućnost postojanja harfe s dvostrukim redom žica¹ u Irskoj, što nije do sada utvrđeno fizičkim dokazima. S druge strane, Dobronić Mazzoni (1989) spominje kako je 1581. Vincenzio Galilei² (1520. – 1591.) u raspravi *Dialogo della Musica Antica, et della Moderna*,

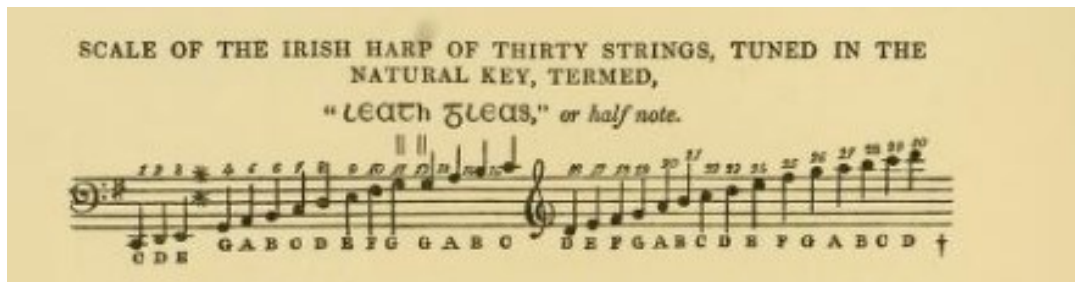
¹ Harfa s dva niza žica nastaje zbog potrebe da se uvrste polutonovi u inače dijatonskom nizu žica. Najprije su dodavane žice za B i Fis, a potom i za ostale žice. Ovakve harfe imale su drugi red žica koji je bio paralelan s originalnim dijatonskim nizom žica, dok su talijanske dvostruke harfe (tal. *Arpa doppia*) bile karakteristične po tome što su žice bile ukrštene. Takve harfe nazivale su se kromatskim harfama, a bile su popularne u 17. stoljeću, ponegdje i u 18. stoljeću (Dobronić-Mazzoni, 1983; Dobronić-Mazzoni, 1989: str. 27-29).

² Otac slavnog Galileja Galileija, matematičara, fizičara, astronoma i filozofa.

naveo kako je harfa s dva niza žica donesena u Italiju iz Irske; a isto je ranije iznio i Dante Alighieri (1265. -1321.).

Rane irske harfe bile su dijatonski instrumenti, što znači kako nisu mogle imati polustepene. Bile su ugođene na specifičan način (Armstrong, 1904: str. 38-40): obuhvaćale su raspon od C do d2. Pritom je nedostajala žica za ton F u najdubljoj oktavi, a E ispod njega nazivao se „pala žica“ (engl. *fallen string*, irski *tead leaguidh*). Žice br. 11 i 12 obje su bile ugođene na ton g, a nazivale su se „sestrama“ (engl. *sisters*, irski *caomhluighe*). Smatra se kako se najčešće sviralo na dva načina, s žicama F štimanim u prirodnom položaju, kao i s žicama F štimanim na Fis. Pritom je prirodan bio G dur, pa je najvjerojatnije F u prirodnom položaju služio prilikom sviranja miksolidijske ljestvice (Chadwick, 2008).

Slika 8. Ljestvica irske harfe s 30 žica.

Izvor: Armstrong, 1904: str. 38.

Važnost harfe u Irskoj u srednjem vijeku bila je vidljiva iz zakona koji je nalagao kako se dužniku smjelo zaplijeniti sve osim harfe, čime je bila smatrana uzvišenijom od obične imovine (Dobronić-Mazzoni, 1963). Najstariji sačuvani primjerci rane irske harfe datiraju iz razdoblja oko 1400. godine: „*Brian Boru*“ harfa koja se nalazi u Dublinu na Trinity Collegeu (zbog čega se još naziva i „*Trinity College*“ harfa) te „*Lamont*“ harfa i „*Queen Mary*“ harfa koje se nalaze u Edinburgu (Dobronić-Mazzoni, 1989).

3.1. „Trinity College“ harfa

Najpoznatija i najstarija rana irska harfa iz 15. stoljeća je „Trinity College“ harfa koja se čuva na istoimenoj lokaciji u Dublinu. Riječ je o maloj ranoj irskoj harfi s niskom krunom (engl. *small low-headed*). Imala je 29 ili 30 metalnih žica, pri čemu je najduža žica dugačka 62 cm (Chadwick, 2019). Rezonantno tijelo i vrat izrađeni su od jednog komada drveta, a stup se ugrađivao bez lijepljenja, posebnom metodom ulaganja drveta. Rezonantno tijelo robusno je i izdubljeno sa stražnje strane. Površina instrumenta ukrašena je profinjenim izrezbarenim i

obojenim dekoracijama. Ova harfa se nalazi na grbu Irske i simbol je Irske Vlade od 1922. godine (Hurrell, 2014).

Slika 9. „Trinity College“ harfa

Izvor: Hurrell, 2014

Naziva se i „*Brian Boru*“ harfa, iako je taj naziv dobila prema legendi, a ne prema stvarnim događajima (Hurrell, 2014). Naime, dokazano je kako harfa datira iz razdoblja oko 1400. godine, dok je kralj Brian Boru kojemu je prema legendi pripadala preminuo još 1014. godine. Legenda kaže kako je kralj imao dva sina, Tadca i Donnchada. Nakon očeve smrti, Donnchad je ubio brata kako bi zauzeo mjesto na tronu, da bi kasnije sin ubijenog brata preuzeo tron. Tada Donnchad putuje kod pape kako bi zatražio oprost za bratovo ubojstvo, te u zamjenu papi nudi zlatnu krunu preminulog oca i njegovu harfu. Harfa ostaje u Vatikanu do vladavine Henrika VIII. kada prelazi u vlasništvo monarha. Nakon više izmjena vlasnika, harfa 1782. dolazi na Trinity College i od tada na dalje se tamo nalazi.

Popularnost ove harfe u vizualnom i simboličkom smislu očituje se u činjenici kako se upravo ona koristi kao nacionalni simbol Irske, ali i kao zaštitni znak irskog proizvođača tamnog piva Guinness.

3.1.1. Zaštitni znak Guinness pivovare

Tradicija proizvodnje tamnog piva Guinness započinje u Dublinu u 19. stoljeću, a harfa se prvi put pojavljuje na bočici piva 1862. godine. Benjamin Lee Guinness početkom stoljeća počinje graditi danas dobro poznati brand, a Yenne (2009) smatra kako je njegov odabir harfe kao zaštitnog znaka pivovare Guinness ono što je istaknulo ovaj brand u odnosu na druge proizvođače povezavši Guinness pivo s najistaknutijim simbolom Irske, ranom irskom harfom. Time je stvorena dodana vrijednost branda koji odmah asocira na nacionalni identitet Irske. Tvrtka je zaštitila svoj prepoznatljivi logo 1876. godine, koji predstavlja „Trinity College“ harfu sa stupom okrenutim na desnu stranu. Logo je kroz godine evoluirao, no uvijek je zadržao svoj prepoznatljivi zaštitni znak (Guinness Storehouse, n. d.).

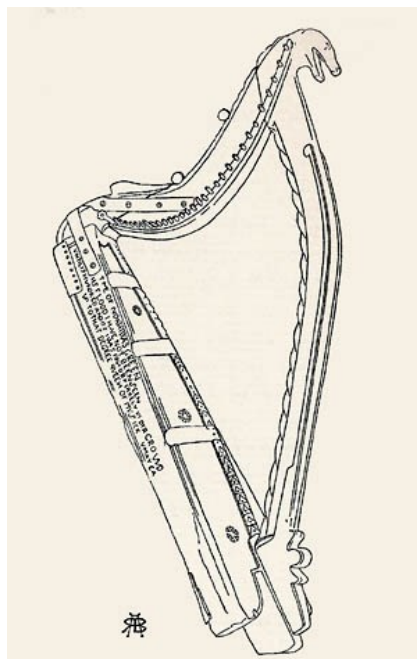
Slika 10. Evolucija zaštitnog znaka Guinnessa

Izvor: Guinness Storehouse, n. d.

Zanimljivo je istaknuti kako se u sjedištu Guinnessa u Dublinu može vidjeti primjerak rane irske harfe, ali ne one koja je simbol Guinness pivovare, „Trinity College“ harfe, već „Downhill“ harfe (Slika 9) koja je pripadala harfistu kojeg u literaturi pronalazimo pod imenom Denis Hepson ili Denis O'Hampsey (1695.-1807.).

Slika 11. „Downhill“ harfa

Izvor: Armstrong, 1904

Ova harfa proizvedena je 1702. godine, a pripada u kategoriju harfa s visokom krunom. Sastoji se od 30 žica, pri čemu najduža žica mjeri 97 centimetara (Chadwick, 2019).

3.1.2. Harfa kao državni grb Republike Irske

Irska je specifična po tome što ima harfu kao nacionalni amblem. Harfa je dio tradicije koja seže u doba ranih galskih zajednica, a prvi puta kada se ona jasno pojavljuje s nacionalnom konotacijom događa se uvođenjem englesko-irskih kovanica s harfom na poleđini 1534. godine pod vladavinom kralja Henrika VIII. (Boydell, 1995). Od tada se kroz povijest mnogo puta pojavljivala harfa kao simbol irskog nacionalnog identiteta, da bi konačno nastankom Slobodne Irske Države 1923. godine rana irska harfa službeno postala nacionalni amblem (ibid.).

Kako je odlučeno da će nacionalni simbol biti upravo „Trinity College“ harfa, bilo je nužno prikazati harfu okrenutu sa stupom na lijevoj strani, s obzirom da je zaštitni znak Guinness piva ista harfa okrenuta na desnu stranu.

Slika 12. Grb Republike Irske.

Izvor: Vipond, 2022

Državni grb predstavlja zlatna harfa sa srebrnim žicama na plavoj pozadini. Korištena je u prikazu predsjedničke zastave koja se ističe na predsjedničkoj rezidenciji, *Áras an Uachtaráin*, te se koristi također kao glavni element pečata Ureda Predsjednika i svih ministara. Nadalje, harfa se koristi kao simbol države u Vladi, njezinim agencijama i svim njezinim predstavnicima (u zemlji, kao i u inozemstvu). Konačno, nalazi se i na poleđini euro kovanica proizvedenih u Irskoj (Vlada Republike Irske, n. d.).

4. POVIJEST RANE IRSKE HARFE

U ranim galskim zajednicama u srednjem vijeku harfisti su uživali visok status u društvu te su bili pratnja poglavici zajedno s pjesnikom i recitatorom. Bili su privilegirani sloj društva, njihova vještina vrlo cijenjena, a štitili su ih čak i posebni zakoni.

Slika 13. Bard i harfist nastupaju pred poglavicom

Izvor: Armstrong, 1904

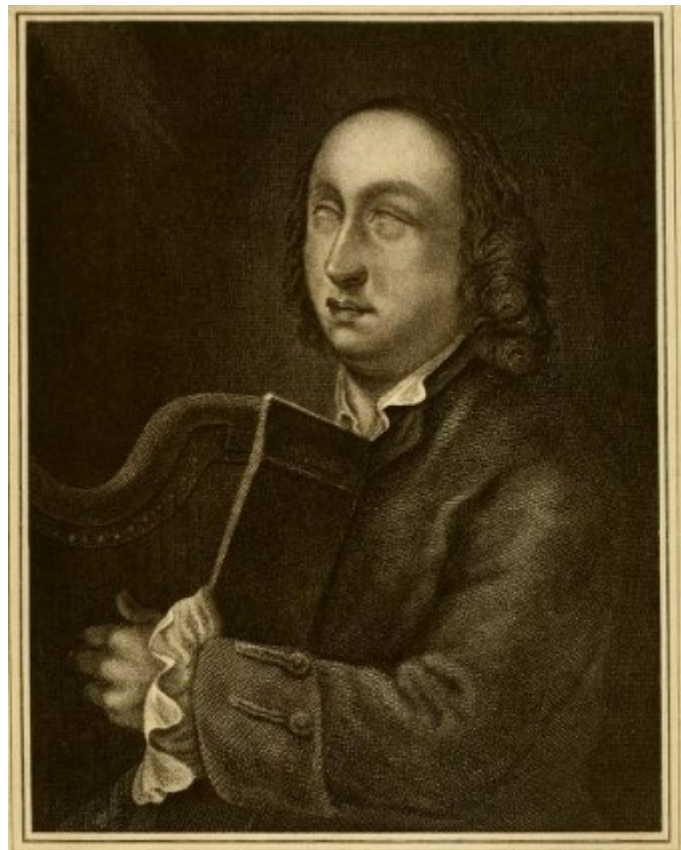
Kolonizacijom u 15. stoljeću dolazi do velikih promjena. Engleski monarsi u više navrata izdaju dekrete koji nalažu smaknuća harfista, kao i uništenje njihovih harfa, s obzirom da se njihov status smatrao prijetnjom za kolonizaciju. Primjer toga je nalog kraljice Elizabete I koji se odnosio izričito na sve harfiste i njihove cijenjene instrumente, kao i kasnije Oliver Cromwell koji je zahtijevao uništenje svih harfa i svih orgulja. Ogromna i nepopravljiva šteta nanesena je irskoj harfističkoj tradiciji, a slabljenjem ranih galskih zajednica i harfisti su se morali prilagođavati, pa je tako harfist svirač u kasnijim razdobljima morao i pjevati i recitirati sam. Kako se mijenjao profil sponzora, harfisti su morali mijenjati repertoar, tehniku i instrumente kako bi se prilagodili zahtjevima multikulturalne irske zajednice (O'Donnell, 2014).

Krajem 16. i tijekom 17. stoljeća harfisti su svirali na dvorovima u hibridnom englesko-irskom žanru, okupljeni pod nazivom „harfističke dvorske svite“ (engl. *harp consort*). S vremenom se kroz 17. stoljeće počinje eksperimentirati s kromatikom s obzirom kako se glazba mijenjala i postajala je harmonijski složenija, iako bez značajnih uspjeha do početka 19. stoljeća. Krajem 17. stoljeća harfisti se počinju udaljavati od dotadašnje prakse sviranja noktima i počinju svirati

jagodicama, a od 18. stoljeća postaje praksa da glazbenici rade i kao pedagozi kako bi osigurali dovoljno prihoda za život. O'Donnell (2014) ističe kako su irski harfisti kroz povijest imali uvijek snažnu želju za očuvanjem tradicije te kako su opstajali zahvaljujući prilagodljivosti uslijed stalnih promjena u socio-kulturnom okruženju.

Ključna ličnost na prijelazu s 17. na 18. stoljeće bio je irski harfist, bard i skladatelj Turlough O'Carolan (1670.-1738.). Iako slijep od 18. godine, to ga nije spriječilo da se istakne talentom za skladanje i sviranje. Živuci kao putujući bard stekao je značajnu popularnost u ono doba, a melodije koje je skladao sviraju se i danas te se O'Carolan smatra nacionalnim skladateljem (Earley, 2023).

Slika 4. Turlough O'Carolan

Izvor: Armstrong, 1904: str. 115

Kroz 18. stoljeće jača osjećaj metaforičkog značenja harfe u simboličkom i ikonološkom smislu. Početkom stoljeća aspekti galske kulture kombiniraju se s angliziranom kulturom stvarajući poseban novi kulturni identitet povezan s političkom situacijom. Harfa koja se pojavljivala kao simbol Irske u 18. stoljeću udaljavala se od prikaza rane irske harfe, te je poprimila obličje ženskog lika s krilima koji je stajao umjesto stupa harfe s krunom, što se

povezivalo s protestantskom vladavinom u Irskoj u tom razdoblju (O'Donnell, 2010). Propadanje tradicije sviranja rane irske harfe odvija se paralelno s društvenim i kulturnim propadanjem kroz stoljeće. Mnogi pisci i pjesnici osvrću se ka irskoj bardskoj prošlosti kao dokazom neovisnog nacionalnog kulturnog identiteta što rezultira postajanjem harfe značajnom ikonom rastućeg nacionalizma s kraja 18. i 19. stoljeća (Boydell, 1995).

Najistaknutiji događaj u kontekstu oživljavanja stare irske tradicije koja je već bila na izdahu bio je Harfistički festival u Belfastu (engl. *Belfast Harp Festival*). Organiziralo ga je između 11. i 14. srpnja 1792. godine Društvo za promociju znanja Belfast (engl. *Belfast Society for Promoting Knowledge*), s ciljem okupljanja harfista koji su smatrani nasljednicima stare bardske tradicije kako bi se prikupilo što više informacija o sviračima, načinu sviranja i melodijama, kako bi se očuvala tradicija. Na poziv se odazvalo 10 harfista (od kojih je 6 bilo slijepo), različitih uzrasta, od 15 do 97 godina, koji su mahom bili vrsni izvođači te, iako nisu učili od istih profesora, svi su svirali iste melodije uvježbano na jednaki način, u istim tonalitetima (Armstrong, 1904: str. 49). Najstariji sudionik bio je Denis Hempson sa svojom Downhill harfom, a isticao se po tome što je jedini svirao noktima (Lawrence-King et al., 2015: str. 265).

Mladi devetnaestogodišnji Edward Bunting (1773.-1843.), glazbeni kolekcionar, izdavač, urednik i orguljaš, bio je zadužen za vođenje bilješki na festivalu i izradu transkripata. Njegovi zapisi detaljno opisuju tehnike sviranja i načine izvođenja. Pritom zamjećuje kako je glazba živahna i energična, s obzirom da se osnovna melodija ukrašavala kratkim i brzim artikulacijama (Lawrence-King et al., 2015). I nakon festivala nastavio se baviti prikupljanjem transkripata stare irske glazbe. Objavio je ukupno tri kolekcije starih irskih melodija (1796., 1809. i 1840.), prikupivši 151 pjesmu, koje su pratili i detaljni opisi, informacije i anegdote stare irske harfističke tradicije koji su od neprocjenjive vrijednosti za očuvanje irske kulture (LAWLOR, 2022). Zapisane pjesme smatraju se „antičkima“, a zanimljivo je što je Bunting primijetio kako što je pjesma smatrana starijom, to je sličnije bila interpretirana od strane svih prisutnih harfista (iako su došli iz potpuno različitih krajeva), što Bunting argumentira velikim genijem starih skladatelja koji su vrlo detaljno prenosili svoja djela na sljedeće generacije, pri čemu valja naglasiti kako je predaja do tada bila isključivo usmena (Bunting, 1796). Prikupljene su skladbe starih majstora poput O'Carolana, a najpoznatije djelo svakako je *Carolan's Concerto* kojeg irski harfisti i danas često izvode. Zapisane skladbe instrumentalne su, a naslovi variraju od ljubavnih tema, značajnih ličnosti i tematike prirode (ibid.). Ipak,

Harfistički festival u Belfastu smatra se krajem stare galske zajednice u kulturnom i političkom smislu (O'Donnell, 2014).

U istom razdoblju, krajem 18. stoljeća, pojavljuje se i novi politički pokret, Ujedinjeni Irci (engl. *United Irishmen*). Ova zajednica okupljala je republikance koji su se protivili britanskoj vladavini nad Irskom (Nacionalni vojni muzej, n. d.). Korištenje harfe kao simbola pokreta ima višestruko značenje. Uz politički i ideološki kontekst, ideali nacionalizma i ideje slobodne Irske pretočili su se na harfu koja se u tom periodu koristila kao simbol irske glazbe, ali i same Irske (Boydell, 1998: str. 44-45).

Pečat Ujedinjenih Iraca uz harfu koja ima lik žene s krilima sadrži i natpis „*It is new strung and shall be heard*“ – postavljene su nove žice i treba ju se poslušati, apelirajući na novu politiku u kojoj harfa simbolizira revoluciju i promjene u Irskoj. Za promociju utopijskog diskursa koristila se poezija, pamfleti, novine, pjesme/balade i satire, a posebna uloga harfe metaforički je predstavljala novu inkluzivnu liberalnu zajednicu (O'Donnell, 2010).

Slika 15. Pečat Ujedinjenih Iraca.

Izvor: O'Donnell, 2010: str. 264.

Prelazak u devetnaesto stoljeće obilježen je daljnjom metaforičkom uporabom simbola irske harfe koji nadilazi muzički smisao instrumenta. O'Donnell (2014) ističe kako je svaki aspekt irske harfističke tradicije u tome razdoblju (od repertoara i tehnike do sponzorstava i izgleda instrumenta) podređen promjenama u tadašnjoj politici, zajednici i kulturi u Irskoj. Otvaraju se škole kako bi djeca i mladi mogli učiti svirati (mahom slijepa djeca), zbog čega se proizvodi i

veća količina harfa s metalnim žicama za harfistička društva, a s ciljem metaforičkog glasa irskog naroda. U 19. stoljeću postaje popularna i Eganova neo-irska harfa (prijenosna harfa) koja je ipak bila samo prolazni trend koji jenjava do kraja stoljeća, dok sve više raste popularnost pedalne harfe.

Druga polovica 20. stoljeća obilježena je ponovnim oživljavanjem rane irske harfe. U tom razdoblju nastaje organizacija Cairde na Cruite (1960.), koja djeluje sve do danas s ciljem očuvanja tradicije sviranja harfe u Irskoj. Glazbene škole gdje se moglo učiti svirati harfu šire se gradovima, a irski skladatelji poput Briana Boydella, Seán Ó Riada, i Seoirsea Bodleya pišu skladbe za manje ansamble koji uključuju brojne tradicionalne narodne instrumente, uključujući i irsku harfu. Jedna od najpopularnijih harfistica (i sopranistica) iz tog razdoblja koja je stekla slavu s obje strane Atlantika, je Mary O'Hara (rođena 1935.). Godine 2016. primila nagradu za životno djelo zbog izvanredne karijere i promocije irske harfe u svijetu (Mary O'Hara, n. d.). Harfa se pojavljuje i u brojnim folk bendovima i folk-rock grupama, poput Chieftainsa i Clannada (Johnston, 1995).

Jedan od primjera koliko je tradicionalna glazba dobila na vrijednosti potvrđuje i činjenica kako su Chieftainsi 1979. godine imali čast nastupati povodom posjeta pape Ivana Pavla II. Irskoj u Dublinu čime su postali pravi ambasadori irske glazbe, dokazujući koliko je kulturni identitet značajan za Irsku (The Chieftains, n. d.).

5. HARFA U IRSKOJ MITOLOGIJI

Mitologija predstavlja jedan od elemenata kulturnog identiteta te je stoga u ovom poglavlju obrađen element harfe u irskoj mitologiji. Na irskome jeziku, Irska se naziva *Éire*. Postoji više izvora i teorija kako se naziv razvijao, a jedna od njih povezuje naziv s božicom *Éiru* koja je bila zaštitnica Irske i božica zemlje (Carroll, 2015), a prikazivala se s harfom u ruci, što je još jedan dokaz povezanosti harfe s irskim identitetom.

Rowman (2011) ističe kako je harfa jedan od najsnažnijih mitoloških simbola koji se može pronaći u gotovo svim kulturama, a obično se povezuje s magičnim moćima i nadnaravnim sposobnostima. Štoviše, smatra kako je upravo mitologija doprinijela uskrснуću harfe, pritom naglašavajući kako osim oživljavanja keltske (op. a. rane irske harfe) koja je predvodila pokret oživljavanja interesa za harfu, mitologija doprinijela i povećanju interesa za stare tradicijske harfe u drugim kulturama (npr. turski *ceng* ili kineski *konghou*).

Mnoge irske legende koriste mitološki simbol harfe, a jedna od najpoznatijih među njima je legenda o Daghdhi, poglavici i svećeniku naroda Tuatha Dé Danann (što u prijevodu s irskog znači narod boginje Danu). Kralj je bio vješt svirač harfe, a njegova harfa nazvana *Uaithne* je imala i čarobne moći. Prema legendi, harfa je uzrokovala promjene godišnjih doba i raspoloženja ljudi. Po povratku iz bitke, Daghdha bi svirao harfu kako bi njegov narod zaboravio na rane i tugu zbog poginulih suboraca, kao i kako bi proslavili pobjede. Na području današnje Irske, narod Tuatha Dé Danann se sukobio s narodom Formorijanaca koji su znajući za čarobne moći Daghdhine harfe odlučili ukrasti ju kako bi lakše porazili neprijatelje. Pohranili su ju u glavnoj dvorani dvorca gdje je stajala obješena na zidu kako bi ju svi mogli vidjeti. Daghdha je uspio otkriti gdje se harfa nalazi te se uputio s dvoje pomoćnika kako bi ju vratio. Iako su ga Formorijanci pokušali spriječiti, Daghdha je svojim glasom uspio prizvati harfu koja je odletjela sa zida i stvorila se u rukama svoga vlasnika. Potom je porazio neprijatelje svirajući. Naime, prema legendi, odsvirao je tri pjesme. Prvo je svirao pjesmu suza kako bi rastužio Formorijance. Potom ih je nasmijao pjesmom veselja, da bi ih konačno uspavao pjesmom sna (Connor, 2020).

Najopsežnija zbirka keltskih mitova i legendi u Hrvatskoj je knjiga „Keltski mitovi i pripovijetke – antologija klasičnih priča“ iz 2018. godine koja je na hrvatski prevedena i objavljena 2022. godine (Petrović, 2022). U toj zbirci nalaze se tri pripovijetke povezane s harfom: „Kako je Finn postao vođa Fianna“, „Pripovjedač u problemu“ te „Morska djeva“.

U prvoj priči mladić Finn mac Cumail želi postati vođa Fianne, što mu kralj Erina obećaje ukoliko uspije ubiti zloduha koji je terorizirao područje Tare. Zloduh imena Aillen nitko nije mogao poraziti jer je imao čarobnu harfu kojom bi uspavao svakoga tko čuje njezinu vilinsku glazbu. Zvuci harfe opisuju se sljedećim riječima: „...slatki zvuk žica harfe ispuni zrak poput snažnog mirisa, opčinjujući čula i izazivajući topli, pospan osjećaj...“ (Petrović, 2022: str. 111). Finn se uz pomoć začaranog koplja sa srebrnim mačem uspijeva oduprijeti magičnoj glazbi harfe prislonivši vrh oštrice na čelo, a potom uspije poraziti zloduha nakon čega ga kralj Erina postavlja za predvodnika Fianne.

Druga priča, „Pripovjedač u problemu“ govori o kralju Leinstera (iz naroda Tuatha Dé Danann), koji je obožavao slušati priče. Njegov pripovjedač jednog je dana ostao bez inspiracije, a tražeći materijal stade igrati igru s prosjakom kojeg je pronašao u polju. Prosjak ga pretvori u zeca te stade zbijati šale i raditi magične trikove. Kada se prosjak pojavio na vratima kralja Leinstera, u rukama je držao harfu s tri žice. Cijenjenost harfista vidljiva je iz dvije stavke: kada je kralj vidio da je na vratima harfist, odmah ga je uveo na dvor s obzirom da su harfisti smatrani osobama visokog staleža. Nadalje, u tekstu je navedeno kako je kralj inače na dvoru imao pet harfista, što pokazuje koliko je glazba na harfi bila cijenjena. Konačno ispadne da su sve anegdote i trikovi koje je prosjak radio bili iluzija, kako on nije zapravo prosjak i kako je na taj način pomogao pripovjedaču da smisli ludu priču za svoga kralja. Kralju se priča o mršavom prosjaku toliko svidjela da je molio pripovjedača da mu je prepričava svakoga dana.

Treća priča naziva „Morska djeva“ govori o morskoj djevi kojoj je starac u zamjenu za dobar ulov ribe obećao svog prvorodnog sina kada navrší dvadeset godina. Uspješan mladić borio se protiv svih zala i bio je vrstan borac, ali po navršeni 20 godina ga je otela morska djeva. Njegova supruga žalosna sjedne pokraj mora i stade svirati harfu, privukavši pozornost morske djeve, „...jer morske djeve vole glazbu više od svih drugih stvorenja...“ (Petrović, 2022, str. 581). Čarolija zvuka harfe natjerala je morsku djevu da oslobodi mladića, ali je potom uzela njegovu suprugu, koju je u konačnici mladić uspio spasiti i ubiti morsku djevu.

Svaka od navedene tri priče prikazuje različite aspekte harfe vezane za irsku kulturu. U prvoj priči, čak i u rukama negativnog lika, moć harfe nije agresivna nego očaravajuća, uspavljujuća te se i dalje smatra predivnom glazbom, čak i u rukama zloduha. Druga priča pokazuje poštovanje koje su rana galska plemena imala prema sviračima harfe, dok treća priča pokazuje

kako je harfa toliko čarobna da i u rukama smrtnika može biti čarobna, omogućujući običnoj djevojci da zapanji i očara morsku djevu koja je mistično biće.

Pored ovih primjera mitoloških priča iz davnina, u suvremeno doba moguće je naći i razne priče iz neutemeljenih izvora, pa čak i novonastale priče i mitove koji su dokaz kako je interes za mitologiju i dalje prisutan i kako se ona može razvijati i danas. Jedan primjer toga je priča o božici Ceanothus, galskoj božici snova, inspiracije i glazbe koja je navodno izumila harfu, a koja se nalazi na većem broju portala na internetu, od Wikipedije do nekolicine irskih stranica o povijesti harfe i mitologiji. Ova priča tvrdi da postoji legenda o božici koja je zaspala na plaži, uspavana prekrasnom glazbom. Ujutro shvaća kako je glazbu proizvodio vjeter provlačivši se između tetiva na kosturu kita nasukanog na plaži, što ju inspirira za dizajn harfe (Irish Central, 2023).

Autor bloga „Living Liminaly“ detaljno je istražio ovu priču, pokušavši pronaći izvornu verziju, te nakon detaljne analize dolazi do zaključka kako ova „legenda“ datira iz 2009. godine s područja Sjedinjenih Američkih Država, bazirajući se na izvoru iz 2004., koji je izmijenjena verzija anegdote iz 1998., koji se bazira na mitu iz 13. stoljeća koji se značajno razlikuje od konačne verzije koja kola internetom (Living Liminaly, 2021). Pogrešno je navoditi krive informacije i uvjeravati ljude kako je riječ o staroj mitologiji kada to evidentno nije slučaj, no zanimljivo je vidjeti kako nove priče u duhu antičke mitologije mogu nastajati i danas.

6. HARFA U IRSKOJ U 21. STOLJEĆU

Povećani interes za ulogu harfe u Irskoj u 21. stoljeću manifestira se nastajanjem harfističkih organizacija, udruga i zajednica s ciljem očuvanja harfističke tradicije i jačanja kulturnog identiteta Irske. Posljednje veliko istraživanje o tradiciji sviranja harfe u Irskoj provedeno je na ljeto 2014. godine (Quinn, 2014). U istraživanju je sudjelovalo 397 harfista, a dodatnih 280 navedeno je od strane samih sudionika, čineći ukupnu brojku od 677 harfista, dok brojka raste između 1500 i 2000 harfista ako se uzmu u obzir svi koji uče i sviraju harfu, prema procjenama profesionalnih harfista i profesora harfe.

Govoreći o spolu, većina ispitanika bile su žene (88,3%). Ovisno o tipu harfe koji sviraju, najveći broj ispitanika naveo je kako svira irsku harfu s kukicama (84,9%), koncertnu harfu njih 21,2%, ranu irsku harfu 16,1%, dok je 5% navelo kako sviraju neki drugi tip harfe (renesansnu, paragvajsku, velšku, gotičku ili baroknu harfu). Najpopularnije je sviranje irske tradicionalne glazbe (78, 8%) te irske tradicionalne plesne glazbe (73,8%), koje potom slijedi sviranje glazbe ranih irskih harfista (58,8%) što pokazuje kako su harfisti u Irskoj zaista pretežito usmjereni na očuvanje irske tradicije. Klasičnu glazbu svira samo 43,8% ispitanika.

Po pitanju zanimanja, većina ispitanika radi u obrazovnom sustavu, 17% ih je po struci profesionalni glazbenik, dok je i relativno visok broj onih koji se bave drugim nevezanim poslom (21,9%). Također, 39% harfista uključeno je u nekom obliku predavanja harfe, bilo u obliku redovite nastave ili povremenih radionica. Pokazalo se kako festivali, ljetne škole i natjecanja čine značajnu ulogu u razvoju harfista u Irskoj.

Od provođenja navedenog istraživanja situacija se do danas još i više poboljšala zbog stalnih napora da se poboljša položaj harfe u Irskoj. Činjenica kako je irsko sviranje harfe 2019. godine stavljeno na popis nematerijalne kulturne baštine UNESCO-a ukazuje na uspjeh s obzirom da je irsko sviranje harfe zaštićeno i prepoznato kao središte identiteta ljudi koji žive na irskom otoku (UNESCO, n. d.).

6.1. Ključne organizacije i institucije

Ključne organizacije irske harfističke scene su kronološkim redom kako su nastajale: *Carde na Cruite*, *Historical Harp Society of Ireland* (HHSI) i *Harp Ireland*.

Carde na Cruite (hrv. „Prijatelji harfe“) volonterska je organizacija osnovana 1960. godine koja obuhvaća irsku harfističku zajednicu. Svake godine održava se festival *An Chúirt Chruitireachta* utemeljen 1986. godine koji se smatra jednim od najboljih harfističkih festivala usmjerenih prema irskoj harfi. Ovaj festival obuhvaća niz radionica, predavanja, sekciju za mlade „*focus on youth*“ te večernje koncerte irskih, ali i međunarodnih harfista. Nadalje, svake godine organiziraju proljetni i zimski koncert, publikacije programa, najam harfa, a izvor su informacija za sve harfiste (Quinn, 2014; *Carde na Cruite*, n. d.).

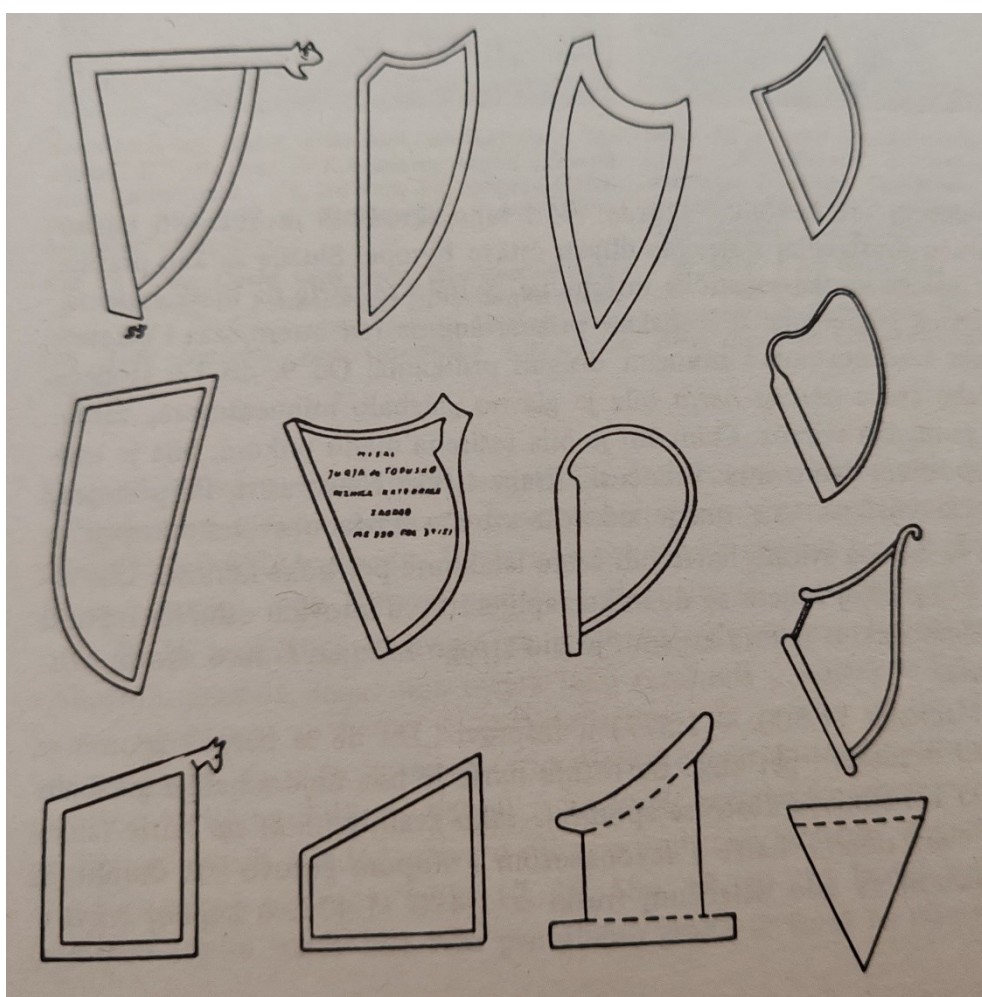
Historical Harp Society of Ireland – HHSI (hrv. Društvo povijesne harfe) osnovala je 2003. godine Siobhán Armstrong, koja se specijalizirala za povijesne harfe svirajući prvenstveno glazbu iz razdoblja od srednjeg vijeka do 18. stoljeća. Vijeće od četvoro članova organizira svake godine ljetnu školu te niz koncerata, nastavu u pet županija, uključena je u proizvodnju kopija ranih irskih harfa s proizvođačima harfa, iznajmljuje harfe, vodi knjižnicu te djeluje kao izvor informiranja za sve osobe zainteresirane za ranu irsku harfu. Posjeduju 14 replika ranih irskih harfa (Quinn, 2014; HHSI, n. d.).

Harp Ireland najmlađa je od navedenih organizacija, osnovana 2016. godine u suradnji s Vijeća za umjetnost (engl. *the Arts Council*), a danas predstavlja krovnu instituciju za promociju harfe, harfističkih organizacija, harfista i proizvođača harfa. Ističu raznovrsne mogućnosti harfe, obuhvaćajući različite repertoare i stilove koji su obilježavali harfu kroz stotine godina. Od 2018. svake godine u listopadu organiziraju Nacionalni dan harfe (*Lá na Cruite, Harp Day*) koji se obilježava online i uživo povezujući harfiste iz cijelog svijeta (*Harp Ireland*, n. d.).

7. IRSKA HARFA I HRVATSKA

U hrvatskoj likovnoj umjetnosti prva likovna svjedočanstva harfa pojavljuju se kroz srednji vijek, kao i u većini europskih zemalja (Dobronić-Mazzoni, 2004). Prvu studiju u kojoj je dostupan zapis o pojavljivanju srednjovjekovnih harfa na likovnim spomenicima s područja Hrvatske provela je Koraljka Kos, pod nazivom „Muzički instrumenti u srednjovjekovnoj likovnoj umjetnosti Hrvatske“ (Zagreb, rad JAZU 1969. godine). U njemu su navedeni profili srednjovjekovnih harfa koje su se pojavljivale.

Slika 16. Profili srednjovjekovnih harfa prema studiji Koraljke Kos

Izvor: Dobronić-Mazzoni, 1983: str. 24

Iz Slike 16. uočljivo je kako su tipovi harfa u prikazima bili raznoliki, ponekad stilizirani, varirajući od jednostavnih harfa romaničkog tipa, četverokutnih harfa do gotičkih harfa.

Dobronić-Mazzoni (2004) u svojoj knjizi „Harfa u hrvatskoj likovnoj umjetnosti“ sustavno analizira prikaze harfa kroz povijest do danas, a ovo poglavlje referirajući se na njenu knjigu izložit će djela koja su povezana s irskom harfom.

Likovna djela većinom prikazuju primitivnije oblike harfa romaničkog tipa, srednjovjekovne harfe, gotičke harfe i nešto rjeđe pedalne harfe. Tek u novijim radovima s početka 21. stoljeća nalaze se dva primjerka koja bi mogla prikazivati tradicionalnu irsku harfu, i to djelo „Harfa“ izrađena u keramici umjetnice Ljerke Nerš, s kojim je osvojila nagradu Hrvatskog društva skladatelja za 2000. godinu te monotipija „Proletna harfa“ Kristine Jelić iz 2002.

Slika 17. „Harfa“ Ljerke Nerš

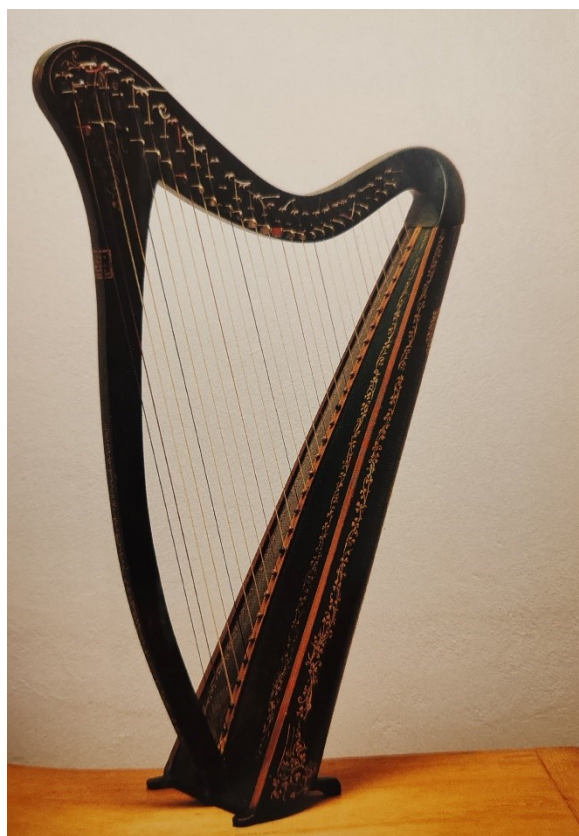
Slika 18. „Proletna harfa“ Kristine Jelić

Izvor: Dobronić-Mazzoni, 2004

Ukoliko se pažljivije promotri, moglo bi se zaključiti kako oba djela prikazuju istu irsku harfu jer je položaj i oblik instrumenta gotovo identičan. Nadalje, u knjizi je prikazana i irska harfa u vlasništvu same Rajke Dobronić-Mazzoni, koja je prikazana na Slici 14. Riječ je o harfi izrađenoj početkom 20. stoljeća, visokom 87 centimetara, koja je imala 28 žica s kvačicama uz svaku žicu.

Slika 19. Irska harfa Rajke Dobronić-Mazzoni

Izvor: Dobronić-Mazzoni, 2004: str.145

7.1. „Djevojka s harfom“ Ivana Meštrovića

Vjerojatno najznačajnija poveznica Hrvatske s irskom harfom odnosi se na srebrni kovani novac s motivom „Djevojke s harfom“ Ivana Meštrovića, poznatog hrvatskog kipara (1883.-1962.). Naime, kada su se 1927. izrađivale prve kovanice Slobodne Države Irske, pjesnik William Butler Yeats je zajedno s tadašnjom irskom vladom uputio molbu Ivanu Meštroviću da dostavi prijedlog za izgled kovanog novca. Molba je poslana na krivu adresu te je Meštroviću ona uručena prekasno kako bi se uključio u postupak. On je unatoč tome izradio motiv kovanice s likom „Djevojke s harfom“ i darovao ga Slobodnoj Državi Irskoj (Jagić, 2007).

Ipak, suradnjom središnjih banaka Hrvatske i Irske, 2007. izdane su srebrne kovanice s Meštrovićevim radom, i to u hrvatskom izdanju apoen od 150 kuna, a u irskoj verziji 15 eura. Hrvatska središnja banka izdala je 3000 primjeraka, dok je Irska središnja banka izdala 10.000

primjeraka. U oba izdanja lice kovanice bilo je jednako, prikazujući „Djevojku s harfom“ (ibid.).

Slika 20. Skica za irski novac

Izvor: Dobronić-Mazzoni, 2004: str. 157

Na skici se jasno vidi vjerno izrađen lik djevojke ispred koje se nalazi tradicionalna irska harfa. Instrument ima prilično masivno rezonantno tijelo izrađeno iz jednog komada drveta iz kojeg izvire 16 žica. Vrat harfe prilično je zavinut, a stup je zaobljen. Na vrhu stupa se nalazi dekoracija u obliku ljudske glave, dok je na vratu harfe prikazana životinjska glava. Harfa je prema irskoj tradiciji sviranja harfe naslonjena na lijevo rame djevojke, dok sjedi bosa i gleda u daljinu raspletene kose, pritom držeći desnu ruku položenu na najdublje žice harfe (Dobronić-Mazzoni, 2004).

Zanimljivo je spomenuti kako je u istom razdoblju Ivan Meštrović izradio još jedno djelo koje sadrži motiv harfe, a to je reljef u kamenu naziva „Žena s harfom“ iz 1930. godine.

Slika 21. „Žena s harfom“ Ivana Meštrovića

Izvor: Dobronić-Mazzoni, 2004: str. 154

Na reljefu je isklesana bosonoga, poluodjevena žena duge ispletene kose prikazana iz profila koja desnom rukom prebire po harfi s 13 žica. Osim žica, vidljiv je dio vrata harfe te isječak rezonantnog tijela iza ženinih leđa. Brončani odljev ovog reljefa otkupio je Nacionalni muzej inozemne suvremene umjetnosti Jeu de paume u Parizu (Dobronić-Mazzoni, 2004).

8. ZAKLJUČAK

Ovaj rad utvrdio je harfu kao ključan element kulturnog identiteta Republike Irske koji obuhvaća cijeli niz aspekata kulture: vještinu sviranja, izradu instrumenta, tradicionalne melodije, simboliku, vizualne umjetnosti, književnost, mitologiju... Burna povijest uzrokovala je promjene u irskom društvu pa tako i u kulturi koja je potom utjecala na status svirača, način sviranja i prilagođavanje potrebama pojedinog povijesnog razdoblja. Unatoč tome, zahvaljujući naporima pojedinaca, tradicija sviranja irske harfe uspjela se očuvati. Irska tradicijska glazba više nije zaštićena vrsta gotovo izumrle civilizacije, već obilježje suvremenog irskog identiteta (White, 2016). Simbol harfe prisutan je u Irskoj u mnogo različitih oblika. Specifičnost Irske je što harfa osim što predstavlja element kulturne baštine, čini i ključni element nacionalnog identiteta kakav je jedinstven na svijetu čime dodatno dobiva na važnosti.

Kroz irsku mitologiju doznaje se mnogo o percepciji harfe u Irskoj, koju se smatra plemenitim instrumentom zvuka koji budi snažne emocije kod slušatelja te ih naprosto očarava. Mitovi mogu biti promatrani na način da simboliziraju kako kultura, u ovom slučaju glazba, može poslužiti za rješavanje sukoba na miran način. Uzevši za primjer legendu o Daghdhi, zanimljivo je što on neprijatelje ne napada mačem, već im vještim sviranjem čarobne harfe budi najdublje emocije te ih konačno uspavljuje. Moć kulture da utječe na ljude ponekad može biti jača od mača.

Završni dio ovog rada prikazao je primjer uspješne suradnje između hrvatske i irske kulture, povežavši umjetničko stvaralaštvo poznatog hrvatskog kipara Ivana Meštrovića i irske harfe kao elementa kulturnog i nacionalnog identiteta Irske. Iz navedenog se može zaključiti kako kultura može poslužiti za povezivanje različitih naroda i na taj način ih obogatiti kroz zajedničko djelovanje.

9. LITERATURA

1. Armstrong, R. B. (1904) *Musical Instruments – The Irish and The Highland Harps*. Edinburgh: David Douglas. Dostupno na: <https://archive.org/details/musicalinstrumen01arms/page/n9/mode/2up?view=theater> (2.9.2024.)
2. Boydell, B. (1995) *The Female Harp: The Irish Harp in 18th- and Early-19th-Century Romantic Nationalism*. RIDIM/RCMI Newsletter, 20 (1), str. 10-17
3. Boydell, B. (1998) *The United Irishmen, Music, Harps, and National Identity*. Eighteenth-Century Ireland, 13, str. 44-51
4. Bunting, E. (1796) *A General Collection of the Ancient Music of Ireland*. London: Preston & Son. Dostupno na: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.wirestrungharp.com/library/local_books/bunting_1796_preface.pdf (30.9.2024.)
5. Carroll, C. (2015) *What is the CORRECT name for Ireland?* Dostupno na: <https://irishempire.org/news/news-politics/what-is-the-correct-name-for-ireland/8> (27.9.2024.)
6. Chadwick, S. (2007) *Stringing a Gaelic harp*. The Early Gaelic Harp. Dostupno na: <https://www.earlygaelicharp.info/stringing/advice.htm> (21.9.2024.)
7. Chadwick, S. (2008) *The Early Irish Harp*. Early Music, 36 (4): 521-531. Dostupno na: <https://www.jstor.org/stable/27655252#:~:text=the%20early%20Irish%20harp%20and%20the> (2.9.2024.)
8. Chadwick, S. (2019) *Harps*. The Early Gaelic Harp. Dostupno na: <https://www.earlygaelicharp.info/harps/thumbs.htm> (21.9.2024.)
9. Connor (2020) *Dagda's Harp and the Tuatha dé Danaan*. Dostupno na: <https://www.theirishplace.com/heritage/irish-myths-and-legends/dagdass-harp-and-the-tuatha-de-danaan/> (14.9.2024.)
10. Dobronić, R. (1963) *Harfa*. Zagreb: Muzička naklada.
11. Dobronić-Mazzoni, R. (1983) *Knjiga o harfi*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.
12. Dobronić-Mazzoni, R. (1989) *Harfa*. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske.
13. Dobronić-Mazzoni, R. (2002) *Vječna harfa*. Zagreb: Golden marketing.
14. Dobronić-Mazzoni, R. (2004) *Harfa u hrvatskoj likovnoj umjetnosti*. Zagreb: Društvo povjesničara umjetnosti.
15. Dugan, F. (2018) *Glazbeni instrumenti*. Zagreb: Kiklos.

16. Earley, L. (2023) *The incredible life of Ireland's last bard - Turlough O'Carolan*. Dostupno na: <https://www.irishcentral.com/roots/history/last-bard-turlough-ocarolan> (28.9.2024.)
17. Guinness Storehouse (n. d.) *The Guinness Harp*. Dostupno na: <https://www.guinness-storehouse.com/en/discover/guinness-galleries/the-guinness-harp> (21.9.2024.)
18. Harp Ireland (n. d.) *About us*. Dostupno na: <https://www.harpireland.ie/about/>
19. HHSI (n. d.) *About us*. Dostupno na: <https://irishharp.org/about> (27.9.2024.)
20. Hurrel, N. (2014) *The „Brian Boru“ harp*. *History Ireland*, 22 (2), str. 49. Dostupno na: <https://www.historyireland.com/brian-boru-harp/> (20.9.2024.)
21. Irish Central (2023) *Symbol of Ireland: the Irish harp's sweet music and myth*. Dostupno na: <https://www.irishcentral.com/roots/history/symbol-ireland-irish-harps-music-myth> (24.9.2024.)
22. Irish Harp Centre (n. d.) *Home*. Dostupno na: <https://www.janetharbisonharp.com/janet-harbison/irish-harp-centre> (27.9.2024.)
23. Johnston, T. F. (1995) *The Social Context of Irish Folk Instruments*. *International Review of the Aesthetics and Sociology of Music*, 26 (1), str. 35-59. Dostupno na: <https://www.jstor.org/stable/836964> (20.9.2024.)
24. Lawlor, H. (2022) *Edward Bunting Digital Harp Collection*. Dostupno na: <https://www.itma.ie/collections/edward-bunting-digital-harp-collection/#close> (25.9.2024.)
25. Lawrence-King, A., Antonenko, K. and O'Shea, N. (2015) *The Historical Irish Harp: Myths Demistified*. *Studia Celto-Slavica*, 7, str. 253-280. Dostupno na: <https://www.ulster.ac.uk/celtoslavica/series/07/20> (22.9.2024.)
26. Living Liminaly (2021) *Cana Cludhmor – Inventing an Irish Goddess*. Dostupno na: <https://lairbhan.blogspot.com/2021/09/cana-cludhmor-inventing-irish-goddess.html> (24.9.2024.)
27. Mary O'Hara (n. d.) *Homepage*. Dostupno na: <https://www.maryohara.co.uk/> (28.9.2024.)
28. Matulić, T. (2009) *Metamorfoze kulture*. Zagreb: Glas Koncila.
29. Mineer, J. (n. d.) *History of the Harp*. Dostupno na: <https://www.harp.com/history-of-the-harp/> (1.9.2024.)
30. Musa, I. (2009) *Kulturni identitet i globalizacijski procesi*. *Hum*, (5): str. 264-290. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/229981> (2.9.2024.)

31. Nacionalni muzej Irske (n. d.) *John Egan*. Dostupno na: <https://www.museum.ie/en-IE/Collections-Research/Art-and-Industry-Collections/Art-Industry-Collections-List/Furniture/Four-Centuries-of-Furnishings/19th-Century-Furniture/John-Egan> (2.9.2024.)
32. Nacionalni vojni muzej (n. d.) *Irish Rebellion of 1798*. Dostupno na: <https://www.nam.ac.uk/explore/irish-rebellion-1798> (27.9.2024.)
33. Odak, K. (1997) *Poznavanje glazbenih instrumenata*. Zagreb: Školska knjiga.
34. O'Donnel, M. L. (2014) *Ireland's harp : the shaping of Irish identity, c. 1770-1880*. Dublin: University College Dublin Press.
35. Petrović, K. (2022) *Keltski mitovi i priovijetke – Antologija klasičnih priča*. Varaždin: Stanek.
36. Quinn, T. (2014) *Report on the Harping Tradition in Ireland*. Dostupno na: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.arts council.ie/uploadedFiles/Report%20on%20the%20Harping%20Tradition%20in%20Ireland.pdf> (27.9.2024.)
37. Rimmer, J. (1964) *The Morphology of the Irish Harp*. The Galpin Society Journal, 17: str. 39–49. Dostupno na: <https://doi.org/10.2307/841312> (11.9.2024.)
38. Rowman, D. (2011) *Harp as Living Myth: How mythology resurrected the Celtic harp, reviving and reconnecting the ancient healing art of harp music worldwide*. Dostupno na: https://www.academia.edu/81833014/Harp_as_Living_Myth_How_mythology_resurrected_the_Celtic_harp_reviving_and_reconnecting_the_ancient_healing_art_of_harp_music_worldwide (23.9.2024.)
39. Salvi Harps (n. d.) *Student Lever Harps*. Dostupno na: <https://www.salviharps.com/collections-harps/student-lever-harps/> (10.9.2024.)
40. Smithsonian (n. d.) *The Royal Portable Irish Harp*. Dostupno na: https://www.si.edu/object/royal-portable-irish-harp-john-egan%3Anmah_605927 (10.9.2024.)
41. The Cheftains (n. d.) *Meet the Cheftains*. Dostupno na: <https://www.thechieftains.com/meet-the-chieftains/> (28.9.2024.)
42. UNESCO (n. d.) *Irish harping*. Dostupno na: <https://ich.unesco.org/en/RL/irish-harping-01461> (27.9.2024.)

43. Vipond, C. (2022) *The Irish Harp: An Ancient Instrument and an Iconic Symbol*.
Dostupno na: <https://www.myirishjeweler.com/blog/the-irish-harp-an-ancient-instrument-and-an-iconic-symbol/> (26.9.2024.)
44. Vlada Republike Irske (n. d.) *State Emblems*. Dostupno na:
<https://enterprise.gov.ie/en/what-we-do/innovation-research-development/intellectual-property/trade-marks/state-emblems/> (25.9.2024.)
45. White, H. (2016) *The Invention of Ethnicity: Traditional Music and the Modulation of Irish Culture*, u Fitzgerald, M. i O'Flynn, J. (ur.) *Music and Identity in Ireland and Beyond*. London: Routledge, str. 273-283.
46. Yenne, B. (2009) *Guinness*. New Jersey: Wiley.

10. POPIS SLIKA

Slika 1. Dijelovi pedalne harfe	str. 4
Slika 2. Neo-irska harfa	str. 6
Slika 3. Harfa s kukicama	str. 7
Slika 4. Usporedba harfe s niskom i harfe s visokom krunom	str. 8
Slika 5. „Cipele žica“	str. 9
Slika 6. Detalj na irskoj harfi: „cipele žica“	str. 9
Slika 7. Rane irske harfe očuvane do danas	str. 10
Slika 8. Ljestvica irske harfe s 30 žica	str. 11
Slika 9. „Trinity College“ harfa	str. 12
Slika 10. Evolucija zaštitnog znaka Guinnessa	str. 13
Slika 11. „Downhill“ harfa	str. 14
Slika 12. Grb Republike Irske	str. 15
Slika 13. Bard i harfist nastupaju pred poglavicom	str. 16
Slika 14. Turlough O'Carolan	str. 17
Slika 15. Pečat Ujedinjenih Iraca	str. 19
Slika 16. Profili srednjovjekovnih harfa prema studiji Koraljke Kos	str. 26
Slika 17. „Harfa“ Ljerke Nerš	str. 27
Slika 18. „Proljetna harfa“ Kristine Jelić	str. 27
Slika 19. Irska harfa Rajke Dobronić-Mazzoni	str. 28
Slika 20. Skica za irski novac	str. 29
Slika 21. „Žena s harfom“ Ivana Meštrovića	str. 30